

arra világítunk rá, miért *nem* jelent meg ilyen nagy ívű válogatás idáig. E kettős kérdésre részben válaszolva s a témáról való megnyilatkozás dilemmáit említve Buda Attila – hangsúlyozottan e kötet háttérüül, nem pedig általános áttekintésüül szolgáló – bevezetőjében a számvetés, a mérlegelés és a filológia megnevezésével utal a kiadás indokaira. Mindhárom szempont a közreadott szövegeket nemcsak dokumentumként, de olyan monumentumként helyezi elénk, amely az értelmezés és az emlékezés mikéntjét jórészt két irányra szűkítheti. Egyfelől ehhez a monumentumhoz mint a pontos és semleges megörökítés tárgyához viszonyulhatunk, ami egy hagyományosan felfogott történelmi feladatnak a sajátja. A monumentum valami rajtunk kívül álló, a közvetlen és közvetett érintettség területéről származó tény lesz, melyet a tárgyilagos megértés illúziója kísér. Másfelől viszont a megérthetetlen monumentuma lehet az ilyen szövegek gyűjteménye, melyet nem szabad sem elítélni, sem pedig magasztalni, mivel túl bonyolult az az összefüggésrendszer, amelyből kinőtt, s a nehezen szétszalazhatót a gonosszal azonosított megérthetetlenként utasítjuk ki belátható emberi távlataink köréből. Mindkét hozzáállás az elleplezésre, s nem pedig a számvetésre törekszik: tárgyként jeleníti meg a verseket (és az azokat körül vevő társadalmi-politikai-történelmi közeget), mely-

ből azután vagy saját magát, vagy a megértés lehetőségét „felejtí” ki.

Minden kényszer nélkül állítjuk, hogy talán akkor járunk el helyesen, ha a kiadás szándékát egyben olyan olvasói érdeklődéssel párosítjuk, amely a korszak szóban forgó képes termékeit nem monumentumként kezeli, azaz nem kerüli meg sem a dolgot, sem saját személyes érintettségét. Nem a távolságtartás kényelmét, hanem a meggondolást és az igazságos megítélést szorgalmazva tehát a kötet azokat célozza meg, akik ezeket a verseket és a bennük megfogalmazódó magatartásformákat, illetve a mögöttük meghúzódó körülményeket, borzalmakat akarják megérteni. Megérteni, de nem feledni.

BEDNANICS GÁBOR

(Válogatta és szerkesztette L. Simon László, a bevezető tanulmányt írta Buda Attila, Korona Kiadó, Bp., 2002. 2500 Ft)

Molnár Gergely: Orgoványi napló

E napló a szerző életművének java, egy tartalmas, teljes, becsületos élet munkája.

A képlet nagyon egyszerű. Az egyik oldalon adva van egy fiatal, ambiciózus református lelkész, míg a másik oldalon egy alig néhány lel-

ket számláló alföldi település. És hogy a kép teljes legyen, adva van egy napló is, mely összeköti a két oldalt, mégpedig megbonthatatlanul. A történet kezdete az 1800-as évek legvégére nyúlik vissza, s majd fél-századnyi időt ölel fel. Molnár Gergely alig huszonnyolc esztendő, mikor a Duna melléki református egyházkerület Orgoványra helyezi lelkipásztornak. Itt bontakozik ki oly sokfelé ágazó munkássága, amelyet talán a szépiró unoka, a szöveg gondozója, Molnár Miklós foglal össze a legfrappánsabban: „Templomot, iskolát, paplakot épít, családot alapít és nevel, gazdálkodik, kertet, gyümölcsöt és szőlőt telepít, méhészkedik, falut szervez; a természet tudós búvárlója, a pusztai magyarok pallérozója, testi-lelki nyavalyáik istápolója.” És mindezek mellett persze ír. Sok mindent s főleg sokféleképpen.

Molnár Gergely apró ajándékokkal lepi meg olvasóját. Kis képekkel, melyeken emberek, sorokat láthatunk. A múltó napok képei mind egy-egy impresszióként hatolnak gondolatvilágunkba, hogy ott, a tudat horizontján egy kor, egy táj és a hozzá tartozó életforma rajzaként álljanak össze. A műfaji sajátosságokból adódó monotonitást a napló szövegének nyelvezete kompenzálja, amely már-már Mikszáthot, Móriczot idézi. Ez teszi a művet oly élvezhetővé, emberközelivé. De nem ebben rejlik az egyetlen értéke. Meg kell említeni azt a tárgyilagosságot

is, amellyel a napló írója a mindennapokat hírértékkel tölti meg. Igen, kedves olvasó, krónika ez a javából! A szerző ambíciója sem kevesebb: „Naplót írok – a jó naplónak pedig objektíven kell az eseményeket megörökíteni, hogy majd egy későbbi kor történésze felhasználhassa, mint az építő a legkisebb tégladarabot is.”

Sajnos, a diárium csak töredékesen maradt fenn az utókor számára. Egyes részletek egyáltalán nem vagy csak sokadik kézről kerültek a hasábközé. Ez a mű egyetlen gyenge pontja. Ennek ellenére értéke megkérdőjelezhetetlen.

A napló olvasása közben az embernek olyan érzése támad, mintha nagyapái, dédnagyapái világába csöppenne, s meglevenedni látszik mindaz, amit eddig csak az öregek meséiből hallhattunk. De éppen ez a szép ebben. Látni és megélni a történelmet. Sírni és nevetni, félni és feloldódni. Kedves olvasó, hát nem erről szól az élet?

GYŐRI KRISZTIÁN

(Kortárs Kiadó, Bp., 2002. 320 o. 1900 Ft)

Giovanni Levi:

Egy falusi ördögűző és a hatalom

Az 1690-es évek derekán az apró itáliai település, Santena köztiszteltében álló győzője hirtelen jobblétre